

Sidiica alsitá, melleb: 100 FDJ 1^{haytô} liggida, 4^{haytô} biló, kaxxa-garablu, 2006

<p>Ammunta: <i>Aybad inki karmá le</i> Qali Buuha.....1</p> <p>Qaafiya: <i>Sokkaró</i> Suzaan Sigrist.....1-2</p> <p>Süida sinam saaxisa quduri Macammad Casan.....3-4</p>	<p>Hayyeyooná: Kutâ gambí Ismaaqil Qali Cummad.....4</p> <p>Angaarawa: <i>Togorri dardarinnu (naharsi exxá)</i> Cummad Barkat Sirraaj.....4-6</p> <p>Angadaadaqa: unihockey Ibraahim kee Baraggoyta.....6-7</p>	<p>Celsissó: Yen wargu kee seehadayti angaarawa Hawa Ismaaqil Acmad.....7</p> <p>Qadara: <i>Aybada</i> Qali Buuha.....8</p> <p>Qasa Moltá Macammad Casan.....8</p>
---	--	---

Aybad inki karmá le

Qali Buuha

Aybad maybalaalaqák a way fereyhaytô biló sadarah xayyosnah nan. Kah taaxigen innaah tama maybalaalaqá ha’anamih malá toobokem Taggoril Qasa Badih Makkó (Mission mer Rouge) deqsitta meqem abtóh eglá leh tan kitoobáh riigil naharsi addáh tagorrik qembô barittóh fayseynitté kee qaaqiseynittéh qafár afih aydaakan yekkeh yen saaku. To’kkéey ta’kké fan liggida nanno. Qafár afat maybalaalaqá tawqeemih ukumul ilsis kak geyneh nenem « UDC » kak iyyan egláy qafár af kee qaadá dadalta gidah bakarak laqóh giilta kee Gabuutih afittéh maqhaday (ILD) deqsitak ten.

Aybad qaadâ wiidaay, kay madmá bayta qaadá fiirik feeraysaah, geerak, sadar fooca maksam kinni. Tama maybalaalaqá dibuk qaadá hinnay, qaafiyat caddól, aydaadi caddól kaadu ummattá tafqem niyatta.

Kalah kaadu af ayyuntak kinnaané. Dadal kee nahad edde tanim ináh afih dadal kinnim a saaku baadal barrá taaxigih tan. Kaak dadal arqó, kitoobá kee maybalaalaqooqí kaat feeraysaanaah, daasal kaa barsaanaah, cubbussó

edde abaanaah, aben cubbussó yaybeleeleqeenimi.

Ta taamáy assakat le, ummaan marah inki gidé takke’kkal elle xayi num mali. Af kee qaadá isi ayyuntat goori waytek m’iyyat geyta? Isi xaylót allaaqad waytek, m’iyyak garrisa? Tamah aaxaguk aybad ilsissaanaah, ixxigâ caddól takku, maali caddól takku, abak-raag caddól takku, kulli num kaa qokolam qaagitna.

Sokkaró

Suzaan Sigrist

I) Maqnissó

Sokkaró kak iyyan biyak qabal addát sokkar waadó yaysamme. Toh kak tanim qad-tiróh ensaaceecáh (cellules) meqe’nnah taamite waytí akki, hinnay taamá dagiiná akki. Qad-tiró kak iyyaanam aximiy urruffé kee akiyyâ-xaylól fanat geytimay bagul aftó tamisiisaah, xexxaarah 16 senti mitri yakkey qaafiyatah yan seehadaytuh « ansuliin » (hormoon) deqsittam bicissa maggo sokkar qabalat geytima waqdi. Ceelallóh, salfá le

saahí yaaquben waqdi ansuliin xagar addát gaabooweh yan sokkar bayisa. Ansuulin sokkarak fultem ni xagarak maggo ensaaceecáh (cellules) addát kaala.

Sokkaró lamma muunatah taniih, annal tet muggaaqisan :

1^{tó} muunata :

1^{tó} muunata iyyaanam ansuulin baxsa le saboobáh daggoowa waqdi: umaaloolí, abuk lon biyooká ww.

2^{tó} muunata :

2^{tó} muunata iyyaanam qad-tiró ansuuliin bicissu xiqta way usuk maggo saboobáh xagarat elle faxxiima'nnal gexe wa'a waqdi : balginaané, yakmen maaqóh qeedal sinná, qad-tiróh biyaaka, diwaawí ww. Kaadu agabuk garab bagut le uddur sokkaró keenit tambulluyu duddah.

II) Biyak saboobá

Sokkaróh biyaakita marak %90 xeflih 2^{tó} muunata kak iyyan sokkaró le. Toh kah kinnim ama marak (%80) kaxxa gabul le, hinnay inkinnah, balgan le. Maaqó kaxxam yokmeenik hinnay kaxxa sokkar le maaqó yokmeenik xagar maggo ansuuliin bicsam dirki kaal takke. Hinna'mmay ansuuliin waadó umman fayyá ittek, xagar kaa baritaah, waqlák wadir elle faxximta'nnal ma koosita. Tohiih taagah, qad-tiró maggo ansuuliin bicissaamat tamaate. Tohiih kataysallé tah teeti: maggo ansuuliin yenek - koosit daggoowa – kaadu ansuuliin wohuk yemeggeek, kaadu koosit wohuk gaca ww.

III) Cibaará

Sokkaró kak tamaate saboobá yeexegeenik wadir, tet elle waasan gurra yaaxigeenim meqe. Muhimmik tanim, **tû-xiq le maaqóy sokkar dago** ! Inkinnah kak yaxxeereenim faxxintam sokkar kee kaa le maaqó (salfóofi, saahí, salfá le maqubu, buskutu ww.) Qado sokkarah inna hinnay « karbohidrat » kak iyyan sokkaray isih caatih bayay qeedal leeh, umman geytimta « gliseemi » yacee geytimu duudah. (ceelallóh, bataatá, burri, ruddi caxaaxuwa, caxâ-mixak teyna).

Inkinnah taysem, **xagar cawliisaanama**. Baabúr sansil kah gexxa'nnah xagar cawal ansuuliin tû-xiq yaysiise.

IV) Anu sokkaró edde raddu dudda num maay kinniyo ? Agarraabé sinnik aba!

Ahaak gubal tan esseroorál raddi gacisaay, sinni osod (risque) ixiga !

1) Maa kiná karmát tanito ?

2) Xagar qilsáh ascossí¹ (XQA) maa gidé kok takke ?

XQA a'nnal cisaabisan : Xagar qilsá (kg) masi (metri) ferrál kuran.

Ceelallóh, num 1,70 m masuh yekkeeh, XQA 65 kg kaak tekkek, $XQA = 65 : (1,70)^2$ axcih $65 : 2,89 = 22,5$.

3) Axcâ maaró kok maa gidé takke ?

4) Ibah maay gexxa ? Hinnay ayróh addát 30 dakiikat xagar maay cawliissa?

5) Kulli ayró caxaaxuwa kee caxâ mixa maay takme?

6) Lubbi fayyá itta tiniktót kok maay yaaben (lubbi dabal sissikaanéh 16/9,5) ?

7) Sokkar maggintiná kot maay ge'en?

8) Sokkaró le maray koh ramad le maay yan ?

9) A dabaanah, kaxxam maay bakarta ?

10) A dabaanah, daacó maggom maay abta?

11) Sigaará maay taaqube?

12) Xagar umaalá gexxeh kot maay gacta, axcih intíh omboyró, nabsi fayxî maggá, waybó ta'nnah tanim maay lito?

V) Agarraabê waadoysó

1) Morootomták wadir osod fayyá axcuk iyya,

2) XQA 25 taturruk ittek qilsá nabiiná tascasse (= fayyá iyya osodu)

3) Kulli maaró 80 senti metrik taturtek, fayyá iyya osod le,

4) *Maleey* ittek = fayyá iyya osodu le,

5) *Maleey* ittek = fayyá iyya osodu le,

6) Lubbi tiniktó fayyá ittek fayyá iyya osodu le,

7-13) *Yeey* iyyaanam lamma essrik temeggeek, fayyá iyya osod le.

3 esserók bisó takke esseroorál gacisse radditéh addát osod tublek, tamaate alsitéh addát, hinnay sanootáh addát sokkaró kot raddu waytaamih osod fayyá le, hinnay kidoh tet litom bictah.

Atu ama'nnal tenek cakiimil gexaay, is wagit !

Ellecabóh, siinih warisnaamah, Aybadak ciggilta bilól, sokkaró kinnim baritetton, axcih **tet ansaaloolí, tet gibdaabinitté, tet dayla, bisóh elle ittaamal bahta welu, tet leh yan marih manót** siinih yaabenno.

¹ Indice de masse corporelle (IMC)

SIDA, seehadá sela qudri

Macammad Casan Kaamil

Wargiyy isi qudri leeh, 21¹⁶ karnih quduri SIDÁ biyak yekke.

Away SIDA kak iyyan biyak naharak geytime daban, tú-taaxagó maggo migooqá kaah abteh ten. Ceelallóh, « **gareedoleeláh ansaalá**² » iyyeenih yenen. Ama biyaakah ama migaq kah abeenimiiy, naharak usuk gareedoleelát³ geytimek sarra kinni.

Sarra, cakiimwá ama biyaakat nagay tan makeeló abteeh, « *Syndrome Immuno-déficiencie Acquise* » migaq kah abte. Tamah qafár afat qaduk maqnissi ha'anam adarras mali'mmay « **Xagarak ginô kalalu boolassa ansaalá** » naxcu dudna.

Galli Marók « ONUSIDA/OMS » kak iyyan exxá diteli (november) alsak 21, 2005 Seneegaalák inaytáh tan Dakkaar magaalál, xayyosse wareeduy « *Point sur l'épidemie de SIDA 2005* » deqsita elle yascasse'nnaal, SIDA, 1981, Tengele Ameerikál geytimmi itte saakuuy ta'kké fan, 25 malyuun qiddeeh, dibuk 3 malyuunuk bisó, 2005 liggidih addát, ama biyaakah rabte.

Ama wareedi, daggowwu iyyek, 40 malyuun yakke mari seehadaytuk ginô kalalu boolaysa arraahuma « VIH » xagarat lem baxxaqisa. Kalah kaadu, usuk ama biyaakat maggom xaggimtam say mara kinnim yascasse. Axcih, 2005, baadal say marak 17,5 malyuun « VIH » xagarat luk geytimam timixxiggeeh, ama karasi 2005, say marak 2003 xaggimteemik bisóh garab takkem xaggimtem yaybulle. Baadal, kulli ayró, 14 000 seehadayti SIDAh umaalitaah, ama marak 2 000 dibuk qunxa urruy karmák 15 addáh yani kinnim neh yascasse ama wareedi.

Aki kabuk, baad cakiimwá, 3 malyuunuk bisó yakke maray SIDAh rabek malyuun garab dibuk urru kinniih, 40 malyuun yakke maray SIDAh umaalitek 10 malyuunuk bisó takkem barak 15 kee 24 fanat tanim qaddowte.

Ama wareedi, kulli liggida 5 000 000 yakke mari SIDAh umaalitaah, ama marak lamma sidocá (2/3) dibuk Afrikáh xayló kinnim warsa.

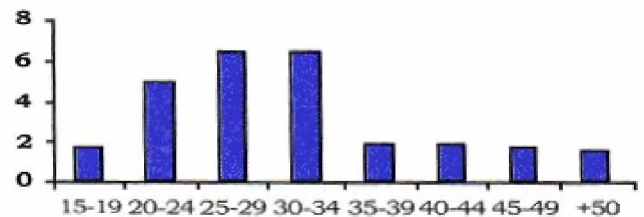
SIDA seehadá saaxissuh araahartam abaluk, 2003, OMS kee ONUSIDA kaxxa garabluk 1^{toh} ayróy baadak SIDAh ayróh muggaaqiseenih, xayyoseh ten taddiirál, 2005 liggidak ellecabót gabbi baaxooxák SIDAh biyaakita marak 3 malyuun yakke mara “ARV” diwá geysiisaanam

qalaamisseh ten. Immay tú-taaxagó, tassamme baaxooxáh maray SIDA biyak lek “ARV” dibuk geytam 1,5 malyuun yakke mara kinnim tascasse.

Baad caddól tú tama'nnaal tanuh, ni baaxóh tú gactek, 1989, SIDA biyak edde geytime mari 1 000⁴ akkuk yeneeh, 2001, 20000⁵ yekke. Axcih, ama biyak edde rade mari 12 liggidih addát 20 sasnisimem (×20) tambulle.

Kalah kaadu, 2004, qaafiyat malaakinnuk yewqé xaagi, SIDA maggom xaggimtam karmák 20 kee 35 fanat yan mara kinnim yascasse.

“VIH/SIDA qabalat-maallóh gidi karmál yakkeh yakkeh gidé⁶”

Ta loowoowá maca nee taybulle? Aydaadul, seehadá selóh inkih umah yan qudri SIDA kinnim neh tambulle.

SIDÁ biyak yaniy qadoy sinam saaxah beyu wa'a kinnim abaluk, Gabuutî cukuumat, 2003, Galli Maróh exxaaxí kee baadak maali riigwáh gubaabó luk maknayay agatak maggo exxaaxí edde tangale aracat hayte. Ama maknay abinat asuh, xagar kah xissiimeh yen. Toh SIDA, kayniiqé kee labhadoorél saduh tangicille Abnissô Makkaabinnáy “*Secrétariat Executif*” deqsitta kinni. Tama makkaabinnáh gubaak maggo eglaalí edde angaluk SIDA kaxxa gicló takke. Tama giclót inkih tan ummattá asgalluk kaxxa geysis edde yakke baad ayrók kalah, agatak SIDAh ayyam kak iyyen ayyam aracisen. Kulli liggida, ama ayyaamat SIDA saduh kaxxa geysis yakke. Net elle celta'nnaal, xaagi sinná SIDAh eleytók tiyák teyná kinnuk, ama ayyam ummattáh kaxxa karci kalot le.

“ARV” diwá “VIH” maqar cabsissah. Tama diwát daylisan mari “virus” xagarat luk nagay yakkeeh, rooci raag geya. Ni baaxól, “ARV” cindah dago mari geyaah, is kubqih taniimih sabbatah, diwá qaril kaadu tet xaamitu duuda mari nabam dago.

⁴ 6 avril 1989, Gabuutík qaafiyat malaak yeceeh kutbá.

⁵ World aids campaign, 2002.

⁶ (séroprévalence du VIH en % d'âge) - MSPAS/Santé PRIORITE n°1, 27 juin 2004.

² « gay syndrome »

³ « homosexuels »

Ellecabóh innam lino. Ama qudriy wixih sífá sinnik nagay yakkoonu, inkih yayse silaacay haysite meqe tacbudá kinni. Tama tacbudá ixximák sidoc takke:

- fidó qalli nagay tan baqala kee barráh fanat yaadiyem faxximta; toh balqinaané⁷,
- digibe we'e num tiiruh⁸ gamax faxximta,
- tama lammayak tiyá edde bice wayta num reebi sibá haysitam faxximta.

Kutá gambí

Ismaaqil Qali Cummad

Kutá gambí kah abak tene'nnaah kutáh arabak katta itteh duudi foocal gadah obsitteh iyyen. Ama furrayni duudak waagiseenim kaah qaddowteeh, tamah seehadayto kinnim yismiteh iyyen. Tama seehadayto qaxah duruy akke waytek madaala sinnim imxiqqi he'e.

Usuk woo waqdi tet toobokoyta Macammadal gexe. "Macammadow ! Kutá gambíh saqalow ku maqanxá rihimih kol faxah an" yexce iyyen. " Kee maa amó! Kutá rihimih niyaataana? Kat ceelowaytó hinnak" kaak iyye tet saqal. " Anu tet ubleeh, edde tanim innih aaxigek tet yoh ab!" kaak iyye. Bennaanim beytay, kaah rihmise iyyen. Ummattá rasul ama digibih afkan waagisseeh, qaggibsiteeh, "cakkumoo!" itte. Usuk is leh tan qaxih gibdah goli qibná tet abeeh, rasul seehadá kaxxam tet tablem qaagitat tene iyyen. Muxxi muxxi kay wadaayáy wadayti rihimih afkan tasmitem faxxe malisseeh, radoytá qidde iyyen. Tohuk fanaak deeró radde: " Kee Kutá gambíh baxi qeelat rade!" yexceeni iyyen. Tamah aytít koccu teetik itte waqdi nahar bukku qarik hayteh, "maganey y'ulqow!" itte waqdi, sinam inkih arrabát "toh teeti! Toh teeti!" itte iyyen. Is wohuk wadir, gamud awqe kalah wadir qarit kuxxu itte. Elle geyaay, elle wayaay, Yallihim nummáay, nim diraaba. (Ellecabó.)

⁷ « **balqinaané** (fidélité)», tama qangará kak tamaatem « **balqó** ». Qafár afat, balqó kak iyyaanam fidó isi baqlak sarra aki mara'llih way aalle wayte barrá. Is, daacó kak abbiime cinta marah cammoytay « feelal » kak iyyaana sookta. Ama cammoyta caraamu abte barrá sooktek, riiqarél taddiggille iyyanaah, is aamine wayta barrá kaa ma sookta.

⁸ "Tiiru" kak iyyaanam fidók sinni waasaanama. Faransaawih afat "abstinence" kinni. Axcih, Qafár xaasigák tawqe waqdi maggo alsitté agabul fidóh xayyoowak ma suginna. Uxih kaadu, xaasigák yawqe waqdi tiiruh gaca mari yanih.

Angaarawa

Naharsi exxá

Afrikák maggo ayyuntih innaah, nanu Qafár ayyuntak afti qaadáh ayyunta kinnino. Afti qaadá rabinnaan kasloyta'llih diikó orobtam yaniy qado. A saaku ni qaadá maggom bayteeh, uxih geeri baytíh gexa. Aybad maybalaalaqák naharsi madmá ta qaadá wadaanam kinni. Tohuk gexak, aybad gabbaaqeynité Tagorri dardarinnih aydaaku kee xintó wagsiisak Miglis Abbah yan Cummad Barkat Siraaj xaagosseeh, usuk keenik iyyem ahaaka gubal tan. Nanu usuk iyyeemit ossittináh, aydaadiseynité feerasse kitoobáh xaagu galik gubal nascasse.

Aybad: Gifta Cummadow, atu Togorri saqoltík numuk teynah elle tanto'kkél naharak « Togorri » qangaráh maqná neh qaddossu maay dudda?

Cummad Barkat Siraaj, Togorri miglisih abba

Cummad Barkat (CB):

Dudnaamat siinih yaabenno. Naharak, taakumeemik saqoltík numuk teyna hinniyoy, Dardar kee Banoyti lakal Togorri Dardarinnuk sidocaytô num kinniyo. Dardaray, Banoytay, Miglis abba, miglis kak iyyaanam makaaban maróoy isi aracal amaatele. "Togorri" qangaráh tú gactekiyy, « Togorri » yanaam tagrák tamaate. Away tagrá birtak taniih, qaagak tanih. Dumah, tú gactekiyy, arabak sugteeh, addaytuk sugte. Tagrá caxxaay, qungák kaadu ha'ak sugen. Xeflih addaytuk sugte. Qeelak léé edde ayyaaquk sugen. Tagrát yayyaaqen léeh sugne dumi wakti. To'kkék temeete Tagorri qangará.

Aybad: Dardarinni yakkay ankel daabe naharak ?

CB: Away yan Dardaarinni naharak qadaylul daabiime. To'kkeek 4^{tu} hinnay 5to Dardaarih waqdi Togorri oobe.

Aybad: *M'iyyi kaa daabise?*

CB: Kaa daabissem lamma numu. Ken fanat tekkeemik qusba xintó ha'anam tekke. Numuk teyni Qali Qabliisy baaxól elle suge, akim Caxal-Maacisi.

Aybad: *Daabimeemih maa kiná karmá le?*

CB: (Tagorri Dardaarinni) daabimeemih 800,1000 liggida leh, taarik elle yascasse'nnaal. Usuk islaaminnák qidmontâ naharsi 200 waktit edde yan. Usun (Qablis kee Caxal-Maacisi) yuslumeh yemeete mara keenik iyyan. Usun islaaminná qimbisse waktih mara.

Aybad: *A Dardaarinnik дума maa reedá sugte?*

CB: Away tan Caxal maacis reedák дума sugtemi Ankalâ reedá. Migaaqak Togorri migaq luk sugtem kee aki migaq luk sugteemik mariiy tú kak iyya'mmay sugtem diggá le (sanat) 900 kee tû waqdi sugteeh, qado marih aydadu kee qarab aydadul inkih iyyaanah.

To'kkél Ankalâ Dardaarinni suge. Wohuk дума kaadu Dankali'mmay Dardaarinni suge. Dankali Dardaarinnu Ankalá gutuqte. Ankalâ Dardaarinnu Caxal-Maacis Dardarinni gutqe⁹.

Aybad: *Away boor le Dardar makinhaytu?*

CB: Usuk 33^{tu}. Wohuk maggom takke'mmay xeflih loowó kak naaxigem 33 Dardaara¹⁰.

Aybad: *Tagorri dardarih wanó affara kaalibik ma'nni'kké taafe?*

CB: - Togorri Dardaarih wanó amo gexa lamma aracay addát kak raqta Qasal furusa xaay Sabaaqô daabá iyyan. Qasal furusa xaahi qasalak badak woo cemed le qaxa raaqah yan xaayi cacay fur edde ha'a kinni.

- Kilbatti-carra le gambik sabbaaqô daabá.

Tama daabá Qasab magaalá kak ooboону wa'an koomaamít tan daabá kinni.

- Kilbatti maacak kaadu waraysa xagada toh Racayto le kabu. Away Racaytô

Dardaarinni a Dardaarinnih wanók addát raaqa.

- Kaló le gambik bakkeeli fiya xaa iyyaanaah, arac yan. Toh data gitak woo qaxa raaqa araca. Tahaay, too waktih, Caxal-Maacisi naharak dardaare waqdi yibbixen araca. Wohuk sarra yibbixen baaxooxá wohuk afáh raqta Dardaarinnu luk yibbixen baaxooxá tan. Amó gexak tonna.

Aybad: *Adqalik dardaarinnu lem maa exxá?*

CB: Dardaarinnu 7^{tu} ilaa 8to Dardar fanah, abbak baxal gexak suge. Waqlák wadir toobokó sitta wayteeh, reedá lamma'kkél he'en. Axcih, Diini kee Burhan fanal kuren. Numuk teyni Dardar yekkek aki num Banoyta yakke. Banoyti caglan migaaqah yan way, ta'kkél Banoyta kak innam Qarkaytó nagre. Dardaarinnu lem Burhantó kee Diinitté kinni.

Aybad: *Dinkaará maca tascasseeh is tiya'nna lammayay?*

CB: Is lammayaay, dinkaará Dardaarinnuk abootan astá kinni. Abootan elle soolam dinkaará kinni. Is edde xongolu ittam kaxxa caagid kinnim aaxaguk yenen. Magaalá daguk ummattá daguk xongoolólá edde suge wayte wakti, alsí biló yuble num Dardar fan yamaateeh, dinkaará aagaruk sugeeniih antabuk sugte.

Aybad: *Kulli alsá'nna yimixime waktiy?*

CB: Qusba alsí bilinnaan waqdi aagaruk sugen¹¹ Gumqatah kaadu salat wakti xayyoowinaan waqdi awaydih innah "mikró" ma sugiinnaay, kaadu xongoolólá dinkaará antabbe kalta axcih, miziik kee gaday away tani ma suginnay dinkaará xongolisak sugen. Qiidih kaadu amaggaruk sugte. Tohuk kaadu fayya ittaamak biili yan waqdi amaggaruk sugte. Biili mara nayyaaqeh nan waqdi kulli lamma qangaráh fanat tet naagure. Digir kaadu elle abaanah. Lab mari elle digraah, say mari elle digrah. Lab marih digir dabbal deqsitaah, say marih digir dabal deqsitaah, dinkaarál aban. Dardar wanó kaadu dinkaarâ migaq le. Dardar bakol kak beyah yan baaxók dinkaarâ rasu iyyan. Kalawtáh innaah,

⁹ Naharak Qafár addál massoyná le reedá daffessem « Dulum » kak axcuk yenen reedá kinnim aydaadiseynitté qaddossa. Tama reedák madab Boorik tene iyyan. Tet Ankaalâ reedá gutuqtem yascassen.

¹⁰ Didier Morin deqsita num « *Dictionnaire historique afar (1288-1982)*, édition Khartala, 2003 » deqsita kitaabal Tagorri dardorth migaqtál (liste) Qasa Kaamilik qembisak 26 dardar muggaaqisa. (256-257to gali).

¹¹ Alsí bila waqdi dinkaará kah aagaruk sugen innaah, qunxa mari gad abak suge :

« Bilóo, bilóo

Bilók tayse biló koo abay

Qaafiyyat le biló koo abay

Lacah meqe biló koo abay." A gad nee yaybulleem Qafár addál alsá, hinnay qaran kaxxa arac luk sugeemi. Islaam diini Qafár maadak дума alsál aamanuk sugtem celta aydaadiseynitté elle tascasse'nnaal.

dinkaará kak ane wayta Dardaarinni ane wa'am deqsitta.
 Dumi wakti kaadu kallaytuk sugte Qadqalum¹² deqsitah yan Dardaarak wadir dinkaará nacaasak he'en.

Dinkaará reedáh astá

Aybad: *Too waqdi m'iyi tet yaagure?*

CB: Aaxiginnaan num tet yaagure'mmay kasah yimixxige num tet yaagure. kaxxa caagidih waqdi axcih, biilu kee sitta wa'a marih fanat yaban waqdi yaaguren. Magaalák barri tet beyaanah sinam baaxól itta waytek. Kalah kaadu fayya iyya caagidih tet beyaanam kaadu tanih. Tonnih waqdi lafá le maray migaq leeh, yimixxigeeh, kas le tet yaagure. Aki waqdi aaxiginnaan mari tet yaagure.

Aybad: *Dinkaará ma'nni'kkél daanimta?*

CB: Dinkaará Dardar buxál daanimta, yimixxige arac le.

Lamayhayto exxá: *gersi Aybad*

A xaagu Cummad Barkat Siraaajak abtem Haawá Ismaaql Acmad kee Jiilaani Macammad Dawud.

Angadaadaqa

Unihokkey (Unihockey) kak iyyan angadaaqa (sport) aydumal Gabuutíl kaxxam ma yaaxigan. Ama digir Tagorriil "Mission Mer Rouge" kak iyyan eglá bahteeh, a sanat naharsi addáh celeemannu gexsisse.

Aybad maybalaalaqá ama celeemannul yeyse dokonuy Ceemallé deqsittah digirak sugte Ibraahim kee Baraggoyta xaagose.

Aybad: *Ibraahimow, Unihockey ma'nni'kkél qembissen? M'iyi sin barse?*

Ibraahim: Naharak Unihockey elle qembisnem Tagorri qeela kak iyyan kitoobâ riigi Tagorrik gablassanal geytima. Ama digir nee barissem Manuellá deqsitta baxuwway ama kitoobâ riigil taamitta. Qembók 4 dokon akkuk sugne. To'kkék urri net ossimeh. Urri elle ossimeemil 12 dokon nekke. 12 "arbitri" hayneh, woo 12 arbitri qunxa dokon axcih "6ème" kee "5ème" barisak sugte. Nanu too dokon elle digran inna ken baxisneh. Too urru elle barisna inna nee barissem Martin kinni.

Aybad: *Ceemallê dokonuk digir ma'na siinil le?*

Ibraahim: Net a digir meqeh. A digir sissikaané faxa. A digir neh baahe Martaanah (Martin) inni migaq kee Ceemallê dokonih migaqaq kulsa le gadda gacisaah, ama digir nabam meqe digiri axce.

Aybad: *Baraggoytaw isin a digirih barittó maa waqdi qembissen?*

Baraggoyta: A digir qembisnem kaxxa-garabluk 10, 2004 ten. Neh qembissem Manuellá. Teeti'llih ama digir barsa hawwasoysak sugtem Martan. Qunxa-garablih addát dago «tournoi» dikkatal hayneh nen. annah daago Urri ama digir yuble waqdi niyá keenit gacte. A sanat tekke «6ème» kee «5ème» fanal lica dokon xisneeh, «4ème» kee «3ème» fanal kaadu lica dokon xissiime. Uxih urri ama digir faxah.

Aybad: *Unihockey macah kot meqe Baraggoytaw?*

Baraggoyta: Unihockey yot kah meqem arda elle barittaah, Unihockey sigaaráy, gaat kee qangaxxa ha'a urri diguru ma duuda. Ama digir qafiyatah meqe digiri axce.

Aybad: *Unihockey digirtan waqdi gibdaaniah maca siinit garayta?*

Ibraahim: Nel gibdim tanih. Toh «entraînement» abna waqdi 3 akkuk digirnaah numuk teyni raaqek to'nnal digir ittak ma geyna.

¹² Qadqalum Macammad Cummad, Dardaarah 1821 kee 1859 fanat suge.

Togorri koqsô booxál tekke unihokkey celeemannu

Aybad: Ellecabóh abten digirit neh yabtu maay dudda?

Baraggoyta: Ellecabóh abne digir, kaxxa koqsô booxál lucaan akkél kah yan innah ma suginnaay, fiirik woo lucaan bicsneeh waqlá 11 tascasse waqdi gabá kalne. Wadir carra qafár horrih «*entrainement*» abneeh, tohuk lakal «*match*» digirne. 6 kee 30 toofe waqdi say urri yibdiqeeh, «*6ème*» kee «*5ème*» lab urri sara digre. Kaxxa urruk «*4ème*» kee «*3ème*» digirte. Qunxa dokonuk bankouwaalé kee wascos obteeh, Bankouwaalé teyse. Kaxxa dokonuk ceemallé kee “*Bad boy*” obteh, Ceemallé teyse. Digir gabá kale waqdi Qafár horra abne. Sarra «*Chef de village*» Cummad Barkat kutbá yeceeh, iyyeemih, «*a digir nabam meqe digirii, duma iyyan wakti eelal digarak sugne digirih inna hinnay meqe digiri*» iyye. Sarra yeyse marah galtô macó tekke. Celeemannu Ceemallé orbisse. Nanu kulsa le gadda keenih gacisna too bar yemeete mara kee a digir neh baahe Martaanah.

Teyse dokonu: Bad Boys, Bankuwaalé, Ummá

Aybad: Ibraahimow atu maa waqdi gabá kalte ?

Ibraahim: Digirik saqat 10 tekke waqdi gabá kalne. Wo’kkél sugte duyyé inkih kitoobâ riig fan gacisneeh, elle raqte duyyé lammahaytoh ayró gacisne.

Aybad: Yamaatu wa’a sanat maca siinit celta? maca faxxaanah ?

Ibraahim: Unihockey kak iyyan digir Martin ane wa’amah ma soola. Ninnih kah beynu dudnah axce. Wayna duyyé neellek xay ikkél yenek kaah warisnu dudnah.

Digir meqeh immay unihockey edde digirna iloytá mannuuy, urri iloyták yemeggeeh, iloytá nek dagoh axce. Kaadu kaxxa koqsô booxál digir net yemqeh. A digir too booxál neh haytaanam muquk ten axce.

«*Mission Mer Rouge*» deqsitta egláy a digir neh bahteh gadda gacisnaah, kaxxa koqsô booxál digir neh oggole Abdulrazzaakah kaadu gadda gacisna.

A xaagoysó abtem Haawá Ismaaql Camad

Celsisso:

Yen wargu kee Seehadayti angaarawa

Haawá Ismaaql Camad

Dumah Yen wargu kee seehadaytu tongoorowe iyyen. Usun woo saaku aben walal ahaak gubal kawisa.

Yen wargu (Y W): A goysi luk ten caalat korisseeh, yo’lilih kah ten innah ma tanak macaay?

S: Anu wallah koo hawweenam faxa.

Y W: Macah yoo hawwentam faxxa?

S: Anu taturtem hawwenniiy, away exxáak qusba manó qembisam faxa.

Y W : Seehadaytow, kok qembó atu tooboke ayró. Ellecabó kaadu kok edde rabtu wayta ayró.

S: Anu Yen wargut cisab kee kammik sarra ge’em mayyuuy, koo kah kassitam faxe wa’am wohu.

Y W: Kee seehadaytow anu, dumi cisab kee kammit tani gida hinna kok axcemiy. Yo’lilih sugteh gidê baxá yoo kassit kok axcem.

S : Ma’nnal ?!

Y W: Seehadaytow, nanu dago way meqenná kee alfaxé le uddur itta’lilih tatusneh nenem kassit. Cisab kee kammi koo geyte waqdi dibuk koo ma cabinniyoy umman ruugut kok suge.

S: Anu away dumim hawweenaah, qusbaah, saahá le manó aggidiqqem faxa.

Y W: Woysa maggoomuh kok axcem mayyu’mmay, tatre wakti kassite waytek

yamaatu wa'a wakti tatre waktik kol aamelem
ixig. Anu kaadu koo esseram liyo. Anu ko'llih
abe taqabi inkih maay haweenetto?

S : (Tibbá iyya.)

Y W: Macah tibbá itta?

S : Anu nummá koh warsek, maggo addá koo

hawweenam faxeh immay ma duuddinniyyooy,
atu is yoo hawweene kalteh tan.

Y W: Aleya, atu faxxu faxe waytu, anu ku
xagarak addát an. Yi hawwen kool gaali we'e
gaysá. Woysaay, ellecabóh, decró kol tamqem
koh qaagita.

Aybada

Qali Buuha

Aybadey nagusey koh innam lino
N'ankacis nagusey koh innam linok
Kasléy mixigwák koo feerayselino
Sadarak fooca koo makselino
Taybidiy riigey koo kawsitelonu
Taybidiy riigey k'assakootelonu
Dokonuuy dicil dadliselem koo
Riigey ummat loowitelem koo
Riigey ummat markaatelem koo
Riigey ummat arcibiselem koo

Yangoorowe qangooru: fidgá

(sidochaytô biló)

	1	2	3	4	5	6	7	8
A	G	A	R	K	U	R	A	
B	A	R	O		S	A	L	U
T	R		O			B		R
S	B	U	B	T	A			R
E	O	R	I			I	X	U

Qasa Moltá

Macammad Casan Kaamil

- 1995, nanu, ama qadar,
Enad Parkeriy, Qafár
bagulléh (Qasa Moltá) kah
itta morootom liggidak bisó
qafár baaxól qafár afal
taamitak teneek, isi baaxó fan
tandabbem faxxa waqdi
Bolqosuk fanti barittóh
aracal qunxaaneyti teetih
massoyse kassownáh addál,
tet massakaxxáh kawisne.

Enad Parker tet migaacaq
Qasa Moltá teetih inna
Moltá caddih teetih inna
Qafár addál caddi geyta

Enad abtó fayyáay fula
Enad abtó ayróy ifta
Qellu sinni ayróy ifta
Aydaadu lem abta Moltá

Qafár afah giilta Moltá
Gimóy gahar kah macalta
Ayról gexxaah kusaq abta
Tatre baadat eleelissa

Iggimák way sinam kalta
Barittó fan sinam secta
Buukwá haytaah kawisa'tta
Sinni ináh af feeraysa'tta

Rabe waytam inki Goyta
Aban taamá elle raqta
Abta gabá diikó orobta
Qasa Molták abtó raqta

Aybad:

1. Sadarissô qaaqiseyna:
Ismaaqil Qali Cummad

**2. Maybalaalaqâ sidó
bicissam:**
Martin Sigristi

**3. Kombuyuuteril
feerassam:**
Haawá Ismaaqil Acmad

4. Ta bilól taamitem:
- Qali Buuha Cummad
- Jiilaani M'ed Daawuud
- Cummad Barkat Siraaj
- Qali Buuha
- Macammad Casan Kaamil
- Acmad Malko
- Ismaaqil Qali
- Suuzaan Sigristi
- Haawá Ismaaqil Acmad